

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

FINANCIAL ANALYSIS IN ACTIVITIES OF THE JOINT-STOCK COMPANIES

У статті розглянуто сутність та роль фінансового аналізу, особливості проведення фінансового аналізу діяльності акціонерного товариства з використанням фінансової звітності, складеної за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності. Аналіз рівня сталого розвитку компанії є динамічною аналітичною основою, що поєднує у собі фінансовий аналіз зі стратегічним менеджментом. Таке об'єднання необхідне для пояснення істотних та важливих взаємозв'язків змінних стратегічного планування та фінансових змінних, а також для перевірки узгодженості завдань корпоративного зростання та фінансової політики. Фінансовий аналіз на рівні суб'єкта господарювання дозволяє: визначити потенційні можливості для фінансового зростання, встановити – яким чином фінансова політика впливатиме на майбутнє та проаналізувати сильні та слабкі сторони різних конкурентних стратегій.

Ключові слова: фінансовий аналіз, акціонерне товариство, фінансові коефіцієнти, ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність, ділова активність.

The article considers the essence and role of financial analysis for assessing the activities of a joint-stock company. The information base for conducting such an analysis is the financial statement, which is drawn up according to the National Provisions (Standards) of accounting and International Financial Reporting Standards. It is emphasized that the financial relations of a joint-stock company directly affect its development and financial policy. Financial analysis, in this case, is considered as a set of analytical procedures that are based, as a rule, on publicly available financial information and intended to assess the state and the efficiency in an economic potential usage of the organization, as well as the managerial decision-making on optimizing its activities or participation in it. The choice of the necessary analytical tool and the indicators framework that will ensure the comprehensive research and the enterprise's presentation is fundamental to managerial decision-making. To analyze the company's level of sustainable development it is proposed to use an analytical basis, which combines financial analysis with strategic management. Such an association is needed to explain the most important relations between variables in the strategic planning and financial variables, as well as to verify the compliance of objectives in the corporate growth and financial policy. The financial analysis allows us to determine the affordability of the company's existing opportunities for financial growth, establish how the company's financial policy will affect the future, and analyze the strengths and weaknesses of the company's competitive strategies. The results of financial analysis can be used to predict future situations, substantiate the projected plans, develop the company's strategy and development tactics, assess investment projects, etc. The financial analysis allows concluding the efficiency of resource use, evaluating the profitability and financial stability of the entity, establishing its competitive positions in the market, as well as quantifying the level of risk of activity and competitiveness.

Key words: financial analysis, joint-stock company, financial ratios, liquidity, financial sustainability, profitability, business activity.

УДК 005.52:[658.15:334.722.8]

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct64-14>

Шило Л.А.¹

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Український державний університет
науки і технологій

Топоркова О.А.²

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Український державний університет
науки і технологій

Shylo Liliia

Ukrainian State University of Science
and Technologies

Toporkova Olena

Ukrainian State University of Science
and Technologies

Постановка проблеми. Для ухвалення ефективних управлінських рішень у галузі виробництва, збуту, фінансів, інвестицій та нововведень керівництву суб'єкта господарювання необхідна постійна ділова поінформованість з відповідних питань, які є результатом відбору, аналізу та оцінки вихідних даних. Важливим джерелом інформації для обґрунтування прийнятих управлінських рішень щодо суб'єкта господарювання є результати фінансового аналізу діяльності підприємства.

Фінансовий аналіз являє собою сукупність аналітичних процедур, що ґрунтуються, як правило, на загальнодоступній інформації фінансового характеру та призначені для оцінки стану та ефективності використання економічного потенціалу організації, а також прийняття управлінських рішень щодо оптимізації її діяльності або участі в ній. Метою фінансового аналізу при цьому є виявлення сильних та слабких сторін фінансово-господарської діяльності підприємства та прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо його поточної та інвестиційної діяльності.

Вітчизняна економіка поступово переходить в органічну складову світової господарської системи, що пов'язано із залученням іноземних інвестицій, виходом вітчизняних суб'єктів господарювання на світові ринки капіталу, спільним веденням бізнесу українськими та зарубіжними компаніями. Особливу роль в сучасних умовах відіграють корпоративні структури. До цієї організаційно-правової форми висуваються найвибагливіші вимоги з боку користувачів інформації з прямим і непрямим фінансовим інтересом: держави, акціонерів, працівників, споживачів, кредиторів, інвесторів.

Фінансовий аналіз є одним з основних інструментів, що дозволяє оцінити фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання. За допомогою фінансового аналізу можна передбачити настання банкрутства, що дозволить керівництву підприємства вжити антикризових заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою аналізу фінансового стану та результатів діяльності корпорацій займалося багато зарубіжних і вітчизняних авторів, серед яких слід відзначити роботи: Бриггема Ю., Ван Хорна Д., Ковальова В. В., Тютюника Ю. М. та інші.

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3235-1377>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0956-3638>

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення методичних підходів фінансового аналізу діяльності корпорацій на основі фінансових коефіцієнтів, що розраховуються за даними публічної бухгалтерської (фінансової) звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головне завдання всіх органів управління акціонерних товариств (АТ) – забезпечити стійкість, виживання в умовах жорсткої конкуренції, достатній рівень ефективності та рентабельності.

Інформаційною базою для проведення фінансового аналізу є бухгалтерська (фінансова) звітність підприємства.

У бухгалтерській звітності, складеній за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), розкривається інформація про афілійованих осіб, події після звітної дати, умовні факти господарської діяльності, діяльність, що зупиняється, знецінення фінансових та інших активів, за сегментами тощо.

Різновидом бухгалтерської звітності, призначеної для характеристики фінансового становища та фінансових результатів діяльності групи суб'єктів господарювання (корпорації, холдингу), заснованої на відносинах контролю, є консолідована фінансова звітність. Головне завдання консолідованої фінансової звітності полягає в забезпеченні гарантованого доступу зацікавленим користувачам до якісної, надійної та порівнянної інформації про групу суб'єктів господарювання.

Фінансовий аналіз акціонерних товариств є самостійним видом управлінського аналізу, його

об'єктом виступає в цілому акціонерне товариство, а до суб'єктів відноситься комплекс напрямків його діяльності, фінансовий стан, стан власного й позикового капіталу та інші оцінки сфери функціонування товариства [5].

Сутність фінансового аналізу акціонерного товариства представлена на рис. 1.

Основним предметом фінансового аналізу акціонерного товариства є його фінансова та комерційна діяльність, а також роль соціально-трудова та суспільно-політичних відносин.

Мета проведення фінансового аналізу АТ полягає у забезпеченні збалансованості розвитку та всебічної стійкості та надійності об'єкта, що аналізується при використанні методів, здатних допомогти вирішити існуючі проблеми [13, с. 19-20].

Основні методи фінансового аналізу діяльності акціонерного товариства представлені на рис. 2.

Під час здійснення фінансового аналізу діяльності акціонерного товариства вирішуються завдання ринкового саморегулювання, які комбінуються з управлінськими цілями. Можливості даного аналізу можна використовувати для прогнозування ситуацій, обґрунтування конкретно намічених планів, розробки стратегії і тактики розвитку об'єкта та інвестиційних проектів тощо.

При досягненні вищезазначених цілей передбачається чітка організація діяльності акціонерного товариства в цілому та усіх наявних його структурних підрозділів, вихід на більш якісний рівень внутрішньофірмового планування.

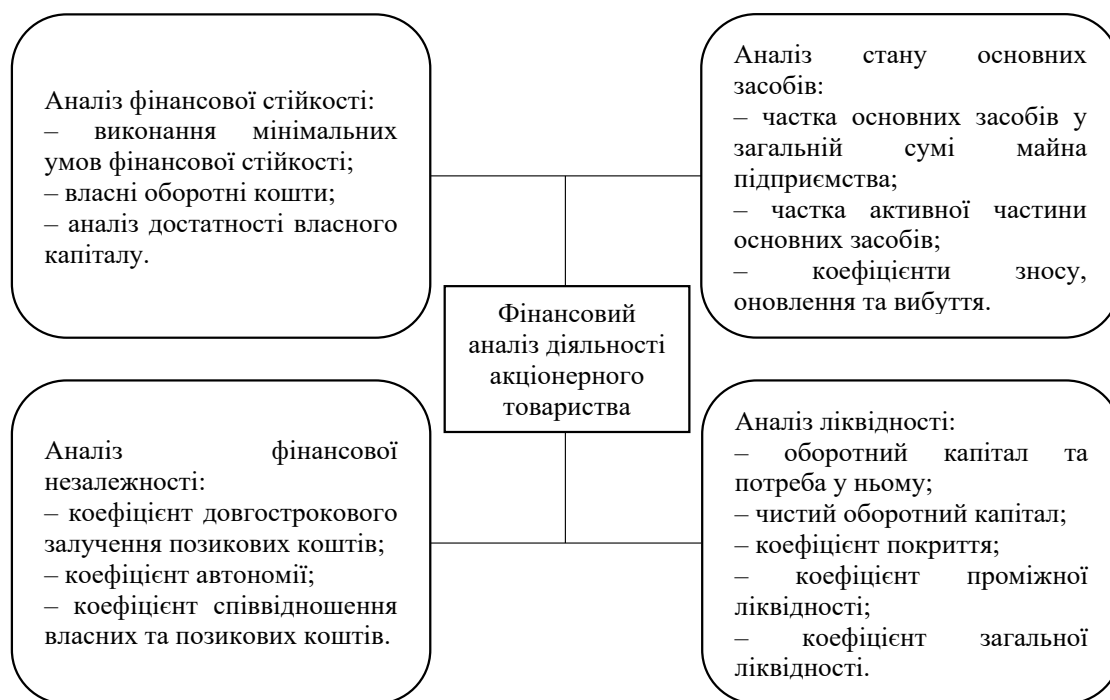

Рис. 1. Основні цілі під час проведення фінансового аналізу акціонерних товариств

Джерело: побудовано авторами на основі [7; 9]

Рис. 2. Основні методи, що застосовуються під час проведення фінансового аналізу діяльності акціонерного товариства

Джерело: побудовано авторами на основі [3; 8; 11]

Фінансовий аналіз акціонерного товариства має будуватися на підставі низки основоположних принципів:

- повноті забезпеченості власними та позиковими ресурсами акціонерного товариства;
- багатоваріантності та оптимальності при ухваленні управлінських рішень щодо основної та додаткової сфер діяльності;
- обов'язковості застосування комплексних та системних підходів при аналізі;
- цілеорієнтованості;
- здатності забезпечення своєчасності ухвалення рішень.

За допомогою вище наведених принципів має забезпечуватися нормальне функціонування всіх процесів діяльності об'єкта та створення необхідного якісного механізму перетворень у ньому.

Функції фінансового аналізу включають:

1) комплексне дослідження сфери діяльності акціонерного товариства, засноване на повноцінному аналізі як власного, так і позикового капіталу, напрямів його використання, кон'юнктури зовнішнього та внутрішнього

ринків, тенденцій та динаміки розвитку економіки в цілому;

2) забезпечення високої ефективності, надійності та стійкості діяльності акціонерного товариства (реалізація стратегічних планів при обов'язковому виконанні пріоритетних напрямків та оцінки їх кінцевих результатів); сприяння у оптимальному розподілі зусиль та ресурсів акціонерного товариства з метою досягнень стійкості розвитку об'єкта в сучасному та майбутньому (при вирішенні проблем економії ресурсів, при досягненні максимального ефекту);

3) забезпечення всебічної (з ринкових позицій) обґрунтованості у плануванні та реалізації стратегічних цілей діяльності;

4) здійснення контролю над усіма сферами діяльності (контроль виконання відповідних планів та оцінка планів подальших дій).

Фінансові ресурси є матеріальною основою акціонерного товариства і представляють сукупність власного капіталу та залучених та позикових коштів, призначених для виконання своїх фінансових зобов'язань, а також фінансування поточних

витрат та витрат, пов'язаних зі збільшенням основного та додаткового капіталу.

Під час проведення фінансового аналізу акціонерного товариства необхідно правильно класифікувати джерела фінансування об'єкта.

Доцільно виділяти кілька етапів фінансового аналізу АТ:

- аналіз на етапі пошукових досліджень для визначення конкретних груп користувачів;
- оцінка при розробці альтернативних варіантів стратегії;
- аналіз у процесі моніторингу реалізації стратегії АТ для розробки граничних величин конкретних показників та коефіцієнтів;
- аналіз при корегуванні стратегії отриманих результатів для подальшого прийняття управлінського рішення.

Більш детально етапи представлені на рис. 3.

Слід зауважити, що кожен з етапів фінансового аналізу діяльності акціонерного товариства локально замкнений у собі та розосереджений у часі. Всі зазначені вище етапи підлягають виконанню в певній послідовності.

Для характеристики власного капіталу акціонерного товариства під час проведення фінансового аналізу застосовуються різноманітні показники та індекси. У табл. 1 наведено деякі з них.

При проведенні фінансового аналізу у зарубіжних корпораціях з метою оцінки ефективності діяльності зазвичай розраховуються такі показники рентабельності: ROA (рентабельність активів), ROE

(рентабельність власного капіталу), ROIC (рентабельність інвестованого капіталу) [6, с. 387-388].

На вітчизняних підприємствах показники ROA, ROE, ROIC розраховують із використанням у чисельнику суми чистого прибутку, тоді як іноземні суб'єкти господарювання у чисельнику використовують показники EBITDA (прибуток до оподаткування та нарахування амортизації) та EBIT (прибуток до сплати відсотків за кредит та податку на прибуток) (табл. 2).

Коефіцієнт ROA керівництво компанії часто використовує для оцінки діяльності окремих структурних підрозділів (філій). Керівник підрозділу має значний вплив на активи, але не може контролювати їх фінансування, оскільки філія компанії не бере банківських кредитів, не емітує акції чи облигації та у багатьох випадках не здійснює розрахункових операцій (за поточними зобов'язаннями).

Для отримання достовірної інформації про рентабельність корпорації доцільно використовувати замість показника «Чистий прибуток (збиток)», показник EBIT – прибуток до сплати відсотків за кредит та податку на прибуток, оскільки ставки податку на прибуток та ставки відсотків за користування кредитом різні в іноземних та українських організаціях та залежать від специфіки діяльності організації.

Негативні значення показників рентабельності свідчать про збитковість діяльності корпорації.

Для показників ROA, ROE, ROIC необхідно розробити нормативні числові значення як для

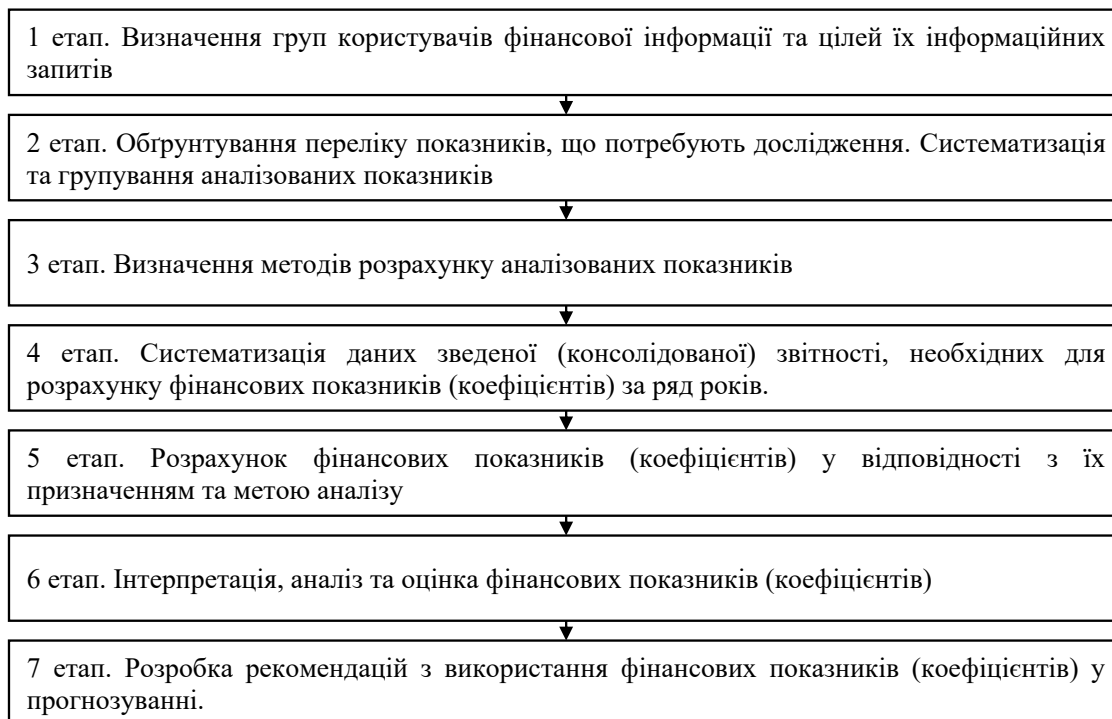

Рис. 3. Основні етапи проведення фінансового аналізу діяльності акціонерного товариства

Джерело: побудовано авторами на основі [12]

корпорацій, так і для окремих українських підприємств (з урахуванням специфіки діяльності підприємства), з якими можна зіставити отримані значення, та зробити висновок про прибутковість організації та заходи щодо покращення його результатів діяльності [3, с. 272-275].

Процес проведення фінансового аналізу включає розрахунок різних показників, але кінцевою метою є формування фінансової стратегії акціонерного товариства. На рис. 4 представлено місце фінансового аналізу у цій стратегії.

Фінансовий аналіз діяльності акціонерного товариства покликаний забезпечити поворот у разі потреби стратегічних цілей та завдань з неоглядного майбутнього у звітний період. Одне з головних

поточних завдань фінансового аналізу діяльності АТ полягає у забезпеченні взаємної ув'язки фінансової стратегії та тактики об'єкта.

Висновки з проведеного дослідження. Фінансовий аналіз дозволяє зробити висновок щодо ефективності використання ресурсів, оцінити рентабельність та фінансову стійкість суб'єкта господарювання, встановити його становище на ринку, а також кількісно виміряти рівень ризикованості діяльності та конкурентоспроможність.

Існують різні підходи до проведення фінансового аналізу діяльності підприємства. У більшості методик проведення фінансового аналізу використовуються такі групи показників: платоспроможності та ліквідності; фінансової стійкості;

Таблиця 1

Основні показники, що застосовуються під час фінансового аналізу основного капіталу

Найменування показника	Спосіб розрахунку	Інтерпретація показника
Коефіцієнт віддачі акціонерного капіталу (КО _{ак})	$КО_{ак} = \frac{ЧП}{АК} \times 100,$ де ЧП – чистий прибуток; АК – середня вартість акціонерного (статутного) капіталу.	Характеризує рівень прибутку, що припадає на акціонерний капітал. Показник індивідуальний для кожного акціонерного товариства. Досліджується у динаміці за декілька років.
Балансова вартість однієї звичайної акції (БВ _{за})	$БВ_{за} = \frac{АК - В_{па}}{К_{оа}},$ де АК – вартість акціонерного капіталу; В _{па} – вартість привілейованих акцій; К _{оа} – кількість звичайних акцій в обороті.	Відображує величину акціонерного капіталу, що припадає на одну звичайну акцію
Коефіцієнт дивідендних виплат (К _{дв})	$К_{дв} = \frac{\sum Д}{\sum ЧП} \times 100,$ де $\sum Д$ – сума дивідендів, що виплачена товариством у розрахунковому періоді за звичайними акціями; $\sum ЧП$ – сума чистого прибутку акціонерного товариства у розрахунковому періоді	Характеризує частку виплачених дивідендів за звичайними акціями у обсязі чистого прибутку. Аналізується в динаміці за рад періодів (квартал, рік)
Коефіцієнт забезпеченості акціонерного капітал чистими активами (КЗ _{ча})	$КЗ_{ча} = \frac{АК}{ЧА},$ де АК – вартість акціонерного капіталу; ЧА – чисті активи компанії	Характеризує частку акціонерного капіталу у чистих активах компанії

Джерело: сформовано авторами на основі [2, с. 133-135]

Таблиця 2

Методика розрахунку показників рентабельності

Показники рентабельності	Розрахунок показників з використанням		
	чистого прибутку	ЕВІТДА	ЕВІТ
Рентабельність активів (ROA)	(Чистий прибуток / Всього активів) × 100%	(ЕВІТДА / Всього активів) × 100%	(ЕВІТ / Всього активів) × 100%
Рентабельність власного капіталу (ROE)	(Чистий прибуток / Акціонерний капітал) × 100%	(ЕВІТДА / Акціонерний капітал) × 100%	(ЕВІТ / Акціонерний капітал) × 100%
Рентабельність інвестованого капіталу (ROIC)	(Чистий прибуток / (Акціонерний капітал + Довгострокові зобов'язання)) × 100%	(ЕВІТДА / (Акціонерний капітал + Довгострокові зобов'язання)) × 100%	(ЕВІТ / (Акціонерний капітал + Довгострокові зобов'язання)) × 100%

Джерело: сформовано авторами на основі [1, с. 234-237]

показники рентабельності; ділової активності; ринкової активності.

Інформаційною базою для проведення фінансового аналізу є бухгалтерська (фінансова) звітність підприємства.

Удосконалення фінансового аналізу діяльності публічного акціонерного товариства необхідне, перш за все, з точки зору своєчасного внесення коректив до прийнятих управлінських рішень та зниження підприємницьких ризиків.

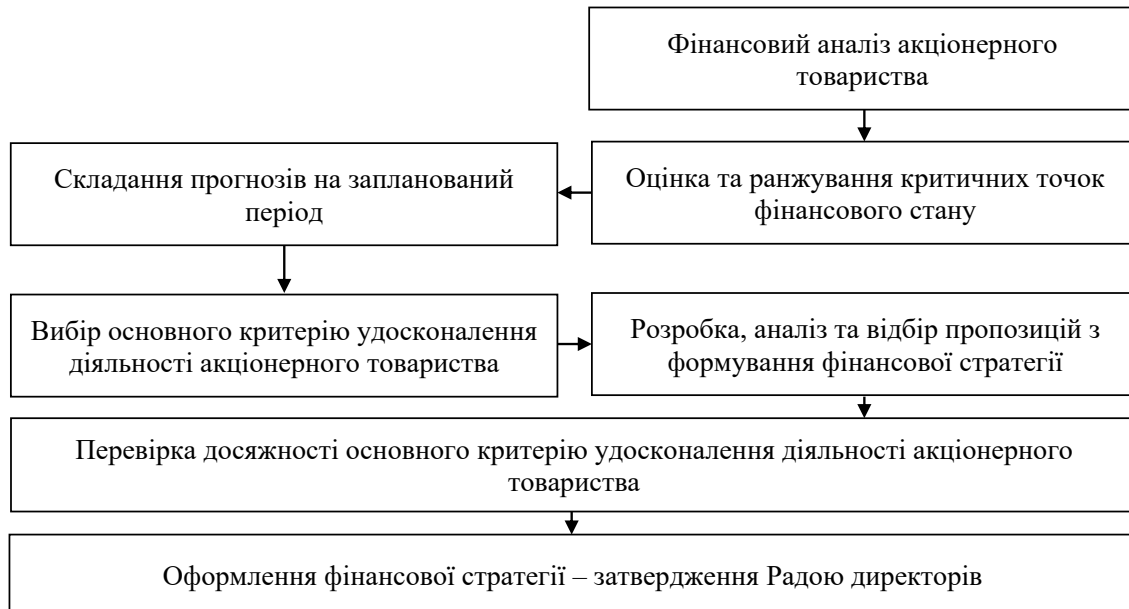

Рис. 4. Місце фінансового аналізу діяльності акціонерного товариства у створенні фінансової стратегії АТ

Джерело: побудовано авторами на основі [4; 10]

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Атрилл П., МакЛейни Э. Финансовый менеджмент и управленческий учет для руководителей и бизнесменов. Пер. с англ. Москва: Альпина Паблишер, 2012. 648 с.
2. Бриггем Ю., Эрхардт. Финансовый менеджмент. 10-е изд. / Пер. с англ. под ред. к. э. н. Дорофеева Е. А. СПб.: Питер, 2009. 960 с.
3. Ван Хорн, Джеймс К., Вахович, М. (Мл.) Джон. Основы финансового менеджмента. Москва: Вильямс; Издание 11-е, 2013. – 992 с.
4. Иванченкова Л. В., Долинська О. О. Методологія моніторингу, аналізу і контролю фінансово-економічних результатів підприємств. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Т. 3. № 4. С. 106–117.
5. Книшек О. О., Тарасенко Ю. О. Фінансовий аналіз діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності. *Економічний простір*. 2018. № 139. С. 171-181.
6. Ковалев В. В. Финансовый менеджмент; теория и практика. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. 1024 с.
7. Купріна Н. М., А. В. Шаталова., К. В. Апостолов., О. В. Бачинська. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства: теоретичний та практичний аспект. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10, Вип. 4. С. 48-57.
8. Павліковський А. М., Д. В. Повторенко. Сучасні методи аналізу і прогнозування як інструмент по-

редження фінансової кризи на підприємстві. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 2. С. 65-71.

9. Пилипенко О., Іванченко О. Методика аналізу та шляхи поліпшення фінансового стану підприємства. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту*. Серія: Економіка і управління. 2015. Вип. 34. С. 480-487.

10. Романишин В. О., Бернацька А. О. Фінансова стратегія та її роль у забезпеченні стійкого розвитку підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 54–62. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.2.54.

11. Toporkova O. A., Shylo L. A. Analytical support of financial analysis at the railway transport. *Наука та прогрес транспорту*. 2018. № 2 (74). С. 31-43. DOI: 10.15802/stp2018/130581.

12. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.

13. Шкарабан С. І., Корецький Б. М., Ярощук О. В. Діагностика і прогнозування фінансово-господарського розвитку акціонерного товариства: Монографія. Видання 2. Тернопіль: Тайп, 2010. 300 с.

REFERENCES

1. Atrill P. & MakLejny E. (2012) Finansovyj menedzhment i upravlencheskij uchet dlya rukovoditelej i biznesmenov [Financial management and manage-

ment accounting for executives and business people]. Moskva: Alpina Publisher, 648 p.

2. Brigham YU. & Erhardt M. (2009) *Finansovij menedzhment*. 10-e izd. / Per. s angl. pod red. k. e. n. Dorofeeva E. A. SPb.: Piter, 960 p.

3. Van Horn, Dzhejms K. & Vahovich, M. (Ml.) Dzhon. (2013) *Osnovy finansovogo menedzhmenta* [Fundamentals of financial management]. Moskva: Vilyams; Izdanie 11, 992 p.

4. Ivanchenkova L. V. & Dolynska O. O. (2018) *Metodolohiia monitorynhu, analizu i kontroliu finansovo-ekonomichnykh rezultativ pidpriemstv* [Methodology of monitoring, analysis and control of financial and economic results of enterprises]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, no. 3, vol. 4, pp. 106–117.

5. Knyshek O. O. & Tarasenko Yu. O. (2018) *Finansovyi analiz diialnosti pidpriemstva v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti* [Financial analysis of the enterprise in conditions of economic instability]. *Ekonomichnyi prostir*, vol. 139, pp. 171–181.

6. Kovalev V. V. (2007) *Finansovij menedzhment; teoriya i praktika* [Management; theory and practice]. Moskva: TK Velbi, Izd-vo Prospekt, 1024 p.

7. Kuprina N. M., Shatalova A. V., Apostolov K. V. & Bachynska O. V. (2018) *Analiz finansovykh rezultativ diialnosti pidpriemstva: teoretychnyi ta praktychnyi aspekt* [Analysis of financial results of the enterprise: theoretical and practical aspects]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, no. 10, vol. 4, pp. 48–57.

8. Pavlikovskyi A. M. & Povtorenko D. V. (2016) *Suchasni metody analizu i prohnozuvannia yak instrument poperedzhennia finansovoi kryzy na pidpriem-*

stvi [Modern methods of analysis and forecasting as a tool to prevent financial crisis in the enterprise]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 2, pp. 65–71.

9. Pylypenko O. & Ivanchenko O. (2015) *Metodyka analizu ta shliakhy polipshennia finansovoho stanu pidpriemstva* [Methods of analysis and ways to improve the financial condition of the enterprise]. *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho ekonomiko-tekhnolohichnoho universytetu transportu*. Ser.: Ekonomika i upravlinnia, vyp. 34, pp. 480–487.

10. Romanyshyn V. O. & Bernatska A. O. (2020) *Finansova stratehiia ta yii rol u zabezpechenni stiikoho rozvytku pidpriemstva* [Financial strategy and its role in ensuring sustainable development of the enterprise]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 2, pp. 54–62. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.2.54.

11. Toporkova O. A. & Shylo L. A. (2018) *Analytical support of financial analysis at the railway transport* [Analytical support of financial analysis at the railway transport]. *Science and Transport Progress. Bulletin of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport*, vol. 2(74), pp. 31-43. doi: 10.15802/stp2018/130581

12. Tiutiunyk Yu. M., Dorohan-Pysarenko L. O. & Tiutiunyk S. V. (2020) *Finansovyi analiz* [Financial analysis]. Poltava: Vydavnytstvo PP «Astraia», 434 p.

13. Shkaraban S. I., Koretskyi B. M. & Yaroshchuk O. V. (2010) *Diahnostyka i prohnozuvannia finansovo-hospodarskoho rozvytku aktsionerного tovarystva* [Diagnosis and forecasting of financial and economic development of a joint stock company]. Ternopil: Taip, 300 p.